

4. Το τέλος των διωγμών και ένα νέο ιστορικό ξεκίνημα για την Εκκλησία

ι. Από τους διωγμούς και το μαρτύριο στη δικαίωση των χριστιανών και στην ελευθερία της θρησκείας

Το Ρωμαϊκό κράτος απέναντι στους χριστιανούς

Είναι γεγονός ότι το Ρωμαϊκό κράτος αρχικά έδειξε αδιαφορία για τον Χριστιανισμό, επειδή τον θεωρούσε μια ιουδαϊκή αίρεση. Σιγά-σιγά, όμως, οι αρχές άρχισαν να θορυβούνται για μια σειρά από λόγους:

- άνθρωποι που κατείχαν ανώτερες θέσεις στη ρωμαϊκή κοινωνία γίνονταν χριστιανοί
- οι χριστιανοί δε συμμετείχαν σε συνήθειες της εποχής (π.χ. ρωμαϊκά λουτρά, θεάματα και αιματηρές μονομαχίες) και αρνούσαν να λατρέψουν οποιονδήποτε άλλο θεό εκτός από τον δικό τους
- διατυπώνονταν σε βάρος των χριστιανών σοβαρές κατηγορίες (π.χ. ότι ήταν γενικά «φαύλοι άνθρωποι» ή ότι συνωμοτούσαν κατά του κράτους).

Όλα αυτά διαμόρφωσαν ένα κλίμα προκατάληψης και καχυποψίας που ενισχύονταν από φήμες, π.χ. ότι οι χριστιανοί στα δείπνα τους θυσίαζαν και έτρωγαν μικρά παιδιά. Έτσι, για τρεις περίπου αιώνες μετά τη σταύρωση του Χριστού, οι χριστιανοί εξαιτίας του θρησκευτικού φανατισμού του λαού και της πολιτικής των αυτοκρατόρων διώκονταν ανελέητα.

Για όλα φταίνε οι χριστιανοί!

Είτε ο Τίβερης ανεβαίνει μέχρι τα τείχη, είτε ο Νείλος δεν ποτίζει τους αγρούς, είτε δεν βρέχει, είτε γίνει σεισμός, είτε πέσει πείνα ή λοιμός, αμέσως όλοι ωρύνονται: «Οι χριστιανοί στα λιοντάρια!»

Τερτυλλιανός (νομικός και χριστιανός συγγραφέας που έζησε στη Βόρεια Αφρική περίπου το 200 μ.Χ.)

Οι χριστιανοί απειλή για όλους!

Για να σβήσει λοιπόν ο Νέρων τη φήμη (ότι έκαψε ο ίδιος τη Ρώμη) διοχετεύει ύπουλα την ιδέα ότι αίτιοι είναι αυτοί που ήταν μισητοί για τα αισχρά έργα τους και ο λαός τους αποκαλούσε «χριστιανούς» και τους βασανίζει με σκληρότατα βασανιστήρια [...] Πιάστηκαν λοιπόν πρώτα όσοι ομολογούσαν, κι έπειτα με την υπόδειξη εκείνων, πιάστηκε πολύ μεγάλο πλήθος, οι οποίοι θανατώθηκαν όχι πλέον με την κατηγορία του εμπρησμού αλλά του μίσους προς το ανθρώπινο γένος.

Τάκιτος (Ρωμαίος ιστορικός που έζησε περίπου 56 μ.Χ.-120 μ.Χ.)

Το διάταγμα του Δέκιου (250 μ.Χ.)

Όλοι οι κάτοικοι της αυτοκρατορίας πρέπει να θυσιάσουν [...] «για την ασφάλεια της αυτοκρατορίας» μία συγκεκριμένη ημέρα (η ημερομηνία θα ποικίλλει από τόπο σε τόπο και η σειρά μπορεί να γίνει έτσι ώστε η θυσία να ολοκληρωθεί εντός ορισμένης προθεσμίας αφότου μια κοινότητα λάβει το διάταγμα). Όταν θυσιάσουν, θα λάβουν πιστοποιητικό (libellus), που καταγράφει το γεγονός ότι έχουν συμμορφωθεί με την εντολή.

Οι διωγμοί κατά των χριστιανών

Έως το 250 μ.Χ. οι διωγμοί εναντίον των χριστιανών ήταν τοπικοί και μεμονωμένοι. Παρ' όλα αυτά, τα θύματα ήταν πολλά. Ο πρώτος γενικός διωγμός εξαπολύθηκε από τον αυτοκράτορα Δέκιο, με ένα διάταγμα που εξέδωσε το 250 μ.Χ. και το οποίο επέβαλλε σε όλους τους πολίτες να αποδείξουν την πίστη τους στη ρωμαϊκή θρησκεία θυσιάζοντας στα είδωλα. Ο πιο σφοδρός διωγμός (γνωστός ως «Μεγάλος Διωγμός») ήταν αυτός του Διοκλητιανού (244 μ.Χ. - 311 μ.Χ.), ο οποίος πίστευε ότι μόνο με την εθνική θρησκεία θα μπορούσε να αυξηθεί η δύναμη και το μεγαλείο του ρωμαϊκού κράτους. Γι' αυτό, από το 303 μ.Χ. και μετά, με σκληρά διατάγματα, οι χριστιανοί διώκονταν σε όλη την αυτοκρατορία. Χιλιάδες ήταν οι χριστιανοί που μαρτύρησαν (**μάρτυρες**).

Τα μέτρα του ρωμαϊκού κράτους εναντίον των χριστιανών ήταν τα εξής:

- χριστιανοί αξιωματούχοι υποβάλλονταν σε εξευτελισμούς ή εκτελούνταν
- οι χριστιανοί στερούνταν τα δικαιώματα, τα αξιώματα και τις θέσεις τους
- οι περιουσίες τους δημεύονταν
- τα ιερά βιβλία τους καίγονταν και τα κτίρια λατρείας τους ισοπεδώνονταν
- υποχρεώνονταν να λατρέψουν τους ρωμαϊκούς θεούς, ειδάλλως φυλακίζονταν, βασανίζονταν ή θανατώνονταν
- ρίχνονταν σε στάδια για να γίνουν βορά άγριων θηρίων.

Το Διάταγμα των Μεδιολάνων (313 μ.Χ.)

Εγώ, ο Αύγουστος Κωνσταντίνος, κι εγώ, ο Αύγουστος Λικίνιος, αποφασίσαμε να δώσουμε και στους χριστιανούς και σε όλους την ελευθερία να ακολουθήσουν όποια θρησκεία θέλουν [...] Τώρα ελεύθερα και απλά μπορεί καθένας από εκείνους που πρεσβεύουν τη θρησκεία των χριστιανών να τη διατηρεί χωρίς καμιά ενόχληση [...] Έχει δοθεί η εξουσία αυτή και σε όσους άλλους θέλουν να ακολουθούν τη λατρεία και θρησκεία της αρεσκείας τους, κατά τρόπον ώστε να μπορεί καθένας να προτιμά και να υπηρετεί οποιαδήποτε θρησκεία θέλει.

Ευσέβιος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*.

Οι άνθρωποι απαλλάχτηκαν από το φόβο των πρώην καταπιεστών τους. Τώρα πλέον τελούσαν λαμπρές και πανηγυρικές γιορτές, όλα ήταν γεμάτα από φως. Όλοι όσοι προηγουμένως θλίβονταν, έβλεπαν γύρω τους γελαστά πρόσωπα. Όλοι μαζί έψαλλαν ύμνους στις πόλεις και στην ύπαιθρο, πρώτα στον Θεό που βασιλεύει παντού και έπειτα ευγνωμονούσαν τον ευσεβή βασιλιά (Κωνσταντίνο).

Ευσέβιος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Άρθρο 13

1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός.
2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.
3. Οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις απέναντί της, όπως και οι λειτουργοί της επικρατούσας θρησκείας.
4. Κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.
5. Κανένας όρκος δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο, που ορίζει και τον τύπο του.

ii. Από τις κατακόμβες και τα οικήματα στην ανέγερση μεγαλόπρεπων βασιλικών

Οι πρώτοι ναοί των χριστιανών

Αρχικά οι χριστιανοί συγκεντρώνονταν σε ιδιωτικές κατοικίες των πλουσιότερων πιστών. Από το τέλος του 2ου μ.Χ. αιώνα, όμως, έχουμε κτίρια που κατασκευάζονται ειδικά ως χώροι λατρείας. Ονομάζονται «ευκτήριοι οίκοι», «εκκλησίες», «οίκοι Θεού» και «οίκοι Κυρίου». Η παλαιότερη μορφή οίκου-εκκλησίας που έχει ανακαλυφθεί βρίσκεται στην ελληνιστική πόλη Δούρα Ευρωπό που βρίσκεται στη Συρία, στην όχθη του ποταμού Ευφράτη, και χρονολογείται γύρω στο 230 μ.Χ.

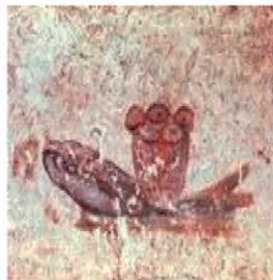
Οι κατακόμβες

Στη διάρκεια των τριών πρώτων αιώνων οι χριστιανοί, επειδή δεν είχαν δικά τους κοιμητήρια, έθαβαν τους νεκρούς τους στις κατακόμβες. Οι κατακόμβες ήταν υπόγειοι τόποι ταφής νε-

κρών γύρω από τη Ρώμη αλλά και αλλού. Ήταν σήραγγες με μορφή λαβύρινθου, που μπορούσαν να φτάνουν σε μήκος πολλών χιλιομέτρων. Στους πορώδεις τοίχους των διαδρόμων είχαν δημιουργηθεί ορθογώνια κοιλώματα για την τοποθέτηση των νεκρών. Επίσης, υπήρχαν μεγαλύτερα κοιλώματα με καμάρα στο πάνω μέρος ή και ολόκληρα δωμάτια που χρησίμευαν ως οικογενειακοί τάφοι, διακοσμημένοι με τοιχογραφίες. Καθώς ως τόποι ταφής ήταν ιεροί και απαραβίαστοι, οι χριστιανοί άρχισαν να συγκεντρώνονται εκεί και να τελούν τη Θεία Ευχαριστία πάνω στους τάφους των μαρτύρων.

Τα σύμβολα των κατακομβών

Στις κατακόμβες οι πρώτοι χριστιανοί καλλιτέχνες άρχισαν να ζωγραφίζουν παραστάσεις, επιδιώκοντας να εκφράσουν την πίστη τους και όχι απλώς να διακοσμήσουν τους υπόγειους τάφους. Σε πρώτη φάση χρησιμοποιούν συμβολικά θέματα και αλληγορίες. Τέτοια σύμβολα είναι ο ιχθύς, το παγώνι, το περιστέρι, η άγκυρα, η ναυς, το Α και το Ω, το μονόγραμμα του Χριστού (Χ και Ρ), το πτηνό φοίνικας, ο Ορφέας, η δεόμενη ψυχή. Στη συνέχεια απεικονίζονται και θέματα από την Παλαιά, καθώς και από την Καινή Διαθήκη.

Κατακόμβη Αγ. Καλλίστου, Ρώμη, 2ος αι.

Οι κατακόμβες είναι ένα διαχρονικό σύμβολο ηρωισμού: εκεί μέσα οι διωκόμενοι χριστιανοί βρήκαν τη δύναμη και τη στήριξη από τον Θεό να αντιμετωπίσουν τους διωγμούς. Και παρότι είναι κοιμητήρια, ο σημερινός επισκέπτης τους εισπράττει με έναν μυστηριώδη τρόπο ένα βροντερό μήνυμα ζωής. Επιπλέον, οι μάρτυρες των διωγμών είναι άγιοι κοινοί σε Ανατολή και Δύση και θυμίζουν σε όλους τους σύγχρονους χριστιανούς ότι η πίστη είναι πάντα μια ομολογία που πολλές φορές απαιτεί κόπους, αγώνα και θυσίες.

Πηγή: Στέφανος Καραχάλιας / Πηνελόπη Μπράτη / Δημήτριος Πασσάκος / Γεώργιος Φίλιας, *Θρησκευτικά Γ' Γυμνασίου. Θέματα από την Ιστορία της Εκκλησίας*, σελ. 40.

Μετά το διάταγμα των Μεδιολάνων (313 μ.Χ.) άρχισαν να κτίζονται καινούριοι ναοί, μεγάλοι σε διαστάσεις και λαμπροί σε πολυτέλεια. Πολλοί έχουν τον τύπο της **βασιλικής**: δηλαδή ένα επίμηκες ορθογώνιο οικοδόμημα που χωρίζεται κατά μήκος σε κλίτη με σειρές από κίονες και έχει ξύλινη στέγη. Μία από τις μικρές πλευρές της βασιλικής βλέπει προς την ανατολή, όπου σχηματίζεται η κόγχη, δηλαδή η ημικυκλική αψίδα με την Αγία Τράπεζα και τον θρόνο του επισκόπου. Στη μικρή πλευρά που βλέπει προς τη δύση υπάρχει ο νάρθηκας, ένας χώρος για τους κατηχούμενους, τους αιρετικούς και τους μετανοούντες. Στο μεσαίο κλίτος, σχεδόν στο κέντρο του ναού, υπάρχει ο άμβωνας. Ο τύπος της βασιλικής κληρονομήθηκε από τον ελληνορωμαϊκό κόσμο.

Παράλληλα με τη βασιλική υπάρχει και το **περίκентρο** (οκταγωνικό ή κυκλικό) λατρευτικό κτίριο, και αυτό με ελληνορωμαϊκή καταγωγή (μαυσωλεία και ηρώα). Το ιδιαίτερο γνώρισμά του είναι η θολωτή στέγη του, που σε μια εξελιγμένη μορφή της λέγεται τρούλος. Ο τρούλος προσδίδει στο ναό εξωτερικά μια μεγαλοπρέπεια, ενώ εσωτερικά μεταφέρει άπλετο φως. Επιδιώκοντας οι αρχιτέκτονες να στεγάσουν με τρούλο και τη βασιλική, δημιούργησαν τον τύπο της **τρουλαίας βασιλικής**. Σ' αυτήν ο τρούλος στηρίζεται πάνω σε τέσσερις πεσσούς (τετράγωνους κίονες) που υψώνονται στο κέντρο της βασιλικής, μπροστά στην είσοδο του ιερού.

Λ. Τσιακσίρας - Ζ. Ορφανουδάκης - Μ. Θεοχάρη, *Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή*.

Στη Βασιλική (Basilica) της Τρίερ (στη σημερινή Γερμανία) ήταν η αίθουσα του θρόνου του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Η UNESCO την έχει χαρακτηρίσει «μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς»

iii. Ο Χριστιανισμός ως επίσημη θρησκεία της βυζαντινής αυτοκρατορίας

Εξελίξεις μετά το διάταγμα των Μεδιολάνων

Με την έκδοση του διατάγματος αυτού όλα άλλαξαν. Οι χριστιανοί μπορούσαν πλέον να λατρεύουν χωρίς εμπόδια τον Θεό τους και χωρίς να στερούνται κανένα άλλο πολιτικό, κοινωνικό ή προσωπικό δικαίωμα (ελευθερία, περιουσία, τιμή). Στην πραγματικότητα, ο Κωνσταντίνος πρόσφερε στην Εκκλησία όχι μόνο ειρήνη κι ελευθερία, αλλά και προστασία και στενή συνεργασία. Η μεταστροφή του Κωνσταντίνου συνοδεύτηκε από μια σειρά ευνοϊκών μέτρων υπέρ των χριστιανών, όπως:

- η Εκκλησία αναγνωρίστηκε νομικά ως κοινωνικός θεσμός υπό την προστασία του αυτοκράτορα
- δόθηκαν πίσω στους κατόχους τους οι περιουσίες και τα κτήματα που είχαν κατασχεθεί την περίοδο των διωγμών
- καθιερώθηκε η Κυριακή ως αργία
- το δίκαιο άρχισε να επηρεάζεται από το χριστιανικό πνεύμα. Καταργήθηκαν ο θάνατος με σταύρωση και η πλήρης απομόνωση των φυλακισμένων, περιορίστηκαν οι σωματικές ποινές, ενώ απαγορεύτηκαν οι αγώνες των μονομάχων
- οι επίσκοποι, οι ιερείς και οι διάκονοι απολάμβαναν ιδιαίτερα προνόμια (π.χ. δεν φορολογούνταν)
- με αυτοκρατορικές χορηγίες κτίστηκαν σπουδαίοι ναοί πάνω στους τάφους των μαρτύρων.

Μια άλλη σπουδαία απόφαση του Κωνσταντίνου ήταν η μεταφορά της πρωτεύουσας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, το 330 μ.Χ., από τη Ρώμη στη **Νέα Ρώμη**, τη γνωστή μας **Κωνσταντινούπολη**. Προς το τέλος της ζωής του, όπως περιγράφει ο Ευσέβιος, βαπτίστηκε και πέθανε ντυμένος στα λευκά λέγοντας: «Τώρα γνωρίζω ότι είμαι αληθινά μακάριος και έτοιμος να αξιωθώ την αιώνια ζωή, τώρα που έχω μεταλάβει του θείου φωτός». Η Εκκλησία τον αναγνώρισε ως άγιο και μάλιστα τον ονόμασε «Μέγα».

Το Χριστόγραμμα ως στρατιωτικό έμβλημα του Μ. Κωνσταντίνου

Ο Κωνσταντίνος [...] ήδη από το 305, υιοθέτησε ένα νέο στρατιωτικό έμβλημα: μια μακρά χρυσή λόγχη με ένα πορφυρό ύφασμα, πάνω στο οποίο, αντί για τον παραδοσιακό αυτοκρατορικό αετό, βρισκόταν Χριστόγραμμα στεφανωμένο με δάφνη. Το ύφασμα, κρεμασμένο από ένα μέρος της λόγχης, απεικόνιζε τις προσωπογραφίες του αυτοκράτορα και των διαδόχων γιων του, πράγμα που παρέπεμπε σε κληρονομική δυναστεία. Το σύμπλεγμα αποτελούσε το λάβαρο, έμβλημα νίκης που το προστάτευε μία φρουρά πενήντα ανδρών.

A. Garile, «Ο αυτοκράτορας, οι σύνοδοι και η εκκλησιαστική τάξη», στο: Π. Υφαντής (επιμ.), *Χριστιανικός βίος και πολιτική εξουσία*.

Κεφάλι κολοσσικού αγάλματος του Μεγάλου Κωνσταντίνου, Μουσεία Καπιτωλίου - Αυλή του Παλατιού των Συγκλητικών (Palazzo dei Conservatori) στη Ρώμη, περ. 330 μ.Χ.

Το σύμβολο «Χ» και «Ρ» μαζί με το «Α» και το «Ω» σε σαρκοφάγο του 4ου αιώνα, Μουσεία του Βατικανού

Κωνσταντινούπολη: η χριστιανική καρδιά της αυτοκρατορίας

Τρακόσιες θρησκείες είχε το Ρωμαϊκό Κράτος. Όλες σβήσανε, η μια ύστερ' απ' την άλλη, και βασίλεψε ο χριστιανισμός. Μητρόπολη της νέας θρησκείας καταστάθηκε η Κωνσταντινούπολη, που την έχτισε ο Μέγας Κωνσταντίνος στο μέρος που ήταν πρωτύτερα ένα χωριό, το αρχαίο Βυζάντιο. Η Κωνσταντινούπολη έγινε παραμυθένια πολιτεία. Τη λέγανε «Βασιλεύουσαν Πόλιν», «Θεοφρούρητον», «το καύχημα των ζώντων υπό την του ηλίου ανατολήν», κι άλλα πολλά ονόματα είχε η θαυμαστή αυτή πολιτεία. Όλος ο κόσμος γύριζε γύρω στην Κωνσταντινούπολη, όλοι οι άνθρωποι ονειρευόντανε να πάνε στην Πόλη.

Φ. Κόντογλου, «Η Βασιλεύουσα», *Η πονεμένη Ρωμισούνη*.

Ο Μέγας Θεοδόσιος και ο Χριστιανισμός

Ο Θεοδόσιος, το 380 μ.Χ., σχεδόν αμέσως μόλις ανέβηκε στον αυτοκρατορικό θρόνο, ανακήρυξε τον Χριστιανισμό επίσημη θρησκεία του κράτους, δηλώνοντας: «Επιθυμούμε όλα τα διάφορα υπήκοα έθνη να ακολουθούν την θρησκεία που παραδόθηκε στους Ρωμαίους από τον άγιο Απόστολο Πέτρο». Με μια σειρά διαταγμάτων καταπολέμησε την ειδωλολατρία:

- την όρισε ως «εθνική δεισιδαιμονία»
- απαγόρευσε τις ειδωλολατρικές θυσίες (με ποινή θανάτου) και τις επισκέψεις σε εθνικούς ναούς
- σφράγισε τους κυριότερους ειδωλολατρικούς ναούς και τα μαντεία
- έκλεισε τη Φιλοσοφική Σχολή της Αθήνας.

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα έλλειψης ανεκτικότητας που διαρκώς επιτείνονταν, παρουσιάστηκαν φαινόμενα βίας του όχλου εναντίον των μη χριστιανών και έγιναν καταστροφές ναών και ιερών των εθνικών.

Ένα διάταγμα του αυτοκράτορα Θεοδοσίου του Μεγάλου κατά των εθνικών

Κανένας απολύτως, από οποιαδήποτε τάξη ανθρώπων κι αν προέρχεται –είτε έχει κάποια εξουσία είτε κατάγεται από ισχυρό γένος είτε συμβαίνει να είναι ταπεινός στην καταγωγή και να μην ανήκει σε κάποια ευγενή οικογένεια– να μη σφάζει αθώα ζώα σε καμιά πόλη για να τα προσφέρει θυσία σε αναίσθητα είδωλα· ούτε να κάνει σπονδές με ανόθευτο κρασί, ούτε να λατρεύει τους εφέστιους θεούς με αρώματα, ούτε να τους ανάβει ιερή φωτιά και να βάζει επάνω λιβανωτά κι ούτε να κρεμάει γιορταστικά στεφάνια. Γιατί, αν κάποιος τολμήσει να θυσιάσει σφάγιο ή να κάνει μαντική με τα έντερα σφαγμένου ζώου, θα θεωρηθεί παραδειγματικά ένοχος εσχάτης προδοσίας, θα φορτωθεί με όλες τις βαριές κατηγορίες και θα καταδικαστεί ανάλογα, ακόμη κι αν δεν επιδίωξε κάτι εναντίον της ζωής των ηγεμόνων.

Ο Ιουστινιανός και ο Χριστιανισμός

Στην πραγματικότητα, αυτό που ξεκίνησε με τον Μέγα Κωνσταντίνο και συνεχίστηκε με τον Μέγα Θεοδόσιο έφτασε στην κορύφωσή του κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Ιουστινιανού (527 μ.Χ. - 565 μ.Χ.). Ο Ιουστινιανός είναι ο αυτοκράτορας που επιχείρησε να αναδείξει το μεγαλείο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, έκανε νικηφόρους πολέμους, συστηματοποίησε τους νόμους, ενίσχυσε τα οικονομικά του κράτους και έκτισε τον ναό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη. Ο Ιουστινιανός θεωρούσε τον εαυτό του χριστιανό Αυτοκράτορα. Όλοι οι νόμοι του άρχιζαν πάντα με τη φράση «Στο όνομα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού». Κυβερνούσε με απεριόριστη εξουσία δηλώνοντας ότι «μόνον ο Θεός και ο Αυτοκράτορας που ακολουθεί τον Θεό, μπορούν να κυβερνήσουν τον κόσμο με δικαιοσύνη». Ενδιαφέρθηκε και προσπάθησε πολύ για την ενότητα της Εκκλησίας, ασχολήθηκε με θεολογικά ζητήματα και δημοσίευσε πολλούς σχετικούς νόμους. Από

νωρίς έλαβε σκληρά μέτρα εναντίον όσων ειδωλολατρών είχαν απομείνει και έκλεισε την περίφημη Ακαδημία Πλάτωνος. Επίσης, περιόρισε με νομοθετικά μέτρα τα δικαιώματα των Εβραίων.

... στην εσχάτη των ποινών

Επειδή μερικοί, διακατεχόμενοι από την πλάνη των ανόσιων μουσαρών Ελλήνων, συνελήφθησαν να διαπράττουν εκείνα που δικαιολογημένα εξοργίζουν τον φιλόανθρωπο Θεό, [...] αυτοί θα υποβληθούν στην αντίστοιχη τιμωρία και μάλιστα με πνεύμα επιείκειας [...] αν επιμένουν στην πλάνη των Ελλήνων (εννοεί τους ειδωλολάτρες), θα υποβληθούν στην εσχάτη των ποινών.

Ιουστινιάνειος Κώδικας 1.10

Κι αν κάποιος απ' τους αιρετικούς τολμήσει να κτίσει έναν χώρο για να στεγάσει τη λαθεμένη πίστη του ή κάποιοι Ιουδαίοι τολμήσουν να κατασκευάσουν καινούρια συναγωγή, η τοπική αγία εκκλησία, κάνοντας χρήση της εξουσίας της, να επιβάλλει ποινή για τα κτίσματα αυτά.

Νεαρά 131

Ο Ιουστινιανός και η συνοδεία του, Άγιος Βιτάλιος της Ραβέννας (6^{ος} αι.)

Ερωτήσεις - Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη

1. Φανταστείτε ότι ζείτε την εποχή του αυτοκράτορα Δέκιου. Φτάνει η είδηση ότι αύριο το πρωί στο κέντρο της πόλης όλοι θα πρέπει να προσφέρουν θυσίες στους θεούς της Ρώμης. Συζητήστε στην τάξη το παρακάτω ερώτημα: Ποιες θα μπορούσαν να είναι οι σκέψεις και οι προβληματισμοί ενός χριστιανού ακούγοντας την είδηση αυτή;
2. Μετά από όσα μάθατε για την περίοδο των διωγμών, εξηγήστε τι μπορεί να σημαίνει για έναν χριστιανό η λέξη «μάρτυρας».
3. Φανταστείτε ότι ζείτε στο 313 μ.Χ. και μόλις μάθατε για το διάταγμα που υπέγραψε ο Κωνσταντίνος με τον Λικίνιο στα Μεδιόλανα. Χωριστείτε σε μικρές ομάδες (4-5 ατόμων). Κάποιες ομάδες εκπροσωπούν τους εθνικούς και κάποιες τους χριστιανούς. Αφού καταγράψετε τα συναισθήματα και τις σκέψεις που σας προκάλεσε το διάταγμα, προσπαθήστε να οργανώσετε έναν διάλογο μεταξύ χριστιανών και εθνικών.
4. Αναγνωρίστε και αξιολογήστε τις θρησκευτικές ελευθερίες που προβλέπονται στο άρθρο 13 του Ελληνικού Συντάγματος.
5. Αναζητήστε πληροφορίες στο διαδίκτυο σχετικά με το παρακάτω θέμα: «Τα μνημεία που σώζονται σήμερα στην Κωνσταντινούπολη από την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου και του Ιουστινιανού».
6. Αφού παρατηρήσετε προσεκτικά τις εικόνες με τα σύμβολα των κατακομβών, καταγράψτε σε ένα χαρτάκι τις σκέψεις σας για τη σημασία τους. Κατόπιν, σε συνεργασία με τον/ην διπλανό/ή σας συγκρίνετε τις σκέψεις σας και γράψτε ένα κοινό κείμενο. Στη συνέχεια, μοιραστείτε τα κείμενά σας με μια άλλη δυάδα και δημιουργήστε ένα κοινό κείμενο για τα σύμβολα των κατακομβών.
7. Παρατηρήστε προσεκτικά τη φωτογραφία της κατακόμβης του Αγίου Καλλίστου. Στη συνέχεια απαντήστε στις ερωτήσεις: Τι βλέπετε; Τι σκέφτεστε γι' αυτό που βλέπετε; Τι σας κάνει να αναρωτιέστε;
8. Αφού διαβάσετε τους στίχους του τραγουδιού «Το να 'σαι του Θεού», εκφράστε στην ολομέλεια της τάξης τις σκέψεις, του προβληματισμούς και τα συναισθήματά σας σχετικά με τον παρακάτω στίχο: «Το να 'σαι του Θεού είναι υπέροχο στοιχίζει μα αξίζει να το γευτείς...».
9. Σε συνεργασία με τον/την διπλανό/ή σας υπογραμμίστε εκείνα τα σημεία του διατάγματος των Μεδιολάνων που καταργούνται με το διάταγμα του Θεοδοσίου και τους νόμους του Ιουστινιανού. Προσπαθήστε να εξηγήσετε για ποιους λόγους οι αυτοκράτορες εξέδωσαν αυτούς τους νόμους.
10. Παρατηρήστε και περιγράψτε λεπτομέρειες από την ψηφιδωτή παράσταση του Ιουστινιανού στον Άγιο Βιτάλιο της Ραβέννας.